

"נרות שבת" — עתון לעניני שבת

עקיבא צימרמן

חידוש בתחום העתונות בארץ — לארח באכסניה אחת משתתפים מחוגים שונים הרחוקים בדעותיהם זה מזה, אך מאוחדים בהכרת השבת כערך בעל חשיבות ראשונה במעלה בחיים המתחדשים בארץ ישראל.

בין המשתתפים בגיליון הראשון רבה הראשי של תל-אביב, הרב משה אביגדור עמיאל, הרב יהודה לייב הכהן פישמן (לימים מימון, שר הדתות הראשון בישראל) והרב אברהם צבי שור, חותנו של הרב העורך מרדכי הכהן, אב בית הדין של החסידים בירושלים. רבה של קריית מוצקין, הרב ד"ר מרדכי פוגלמן, כתב על מקור הברכה "שבת שלום", ועל הערך החינוכי הטמון באמירת "שבת שלום". כן הובאו בחוברת הלכות שבת ומנהגיה. מאמר המערכת היה ללא חתימה ונקרא: "פתח דברינו יאיר". העורך פנה אל מוקירי השבת להושיט יד לקיומו של הביטאון:

ואת אחי אנכי מבקש כל שיראת ד' בלבבו. מי שנפש האומה ועתידה יקרים לו, אמצא נא חן בעיניכם והד בלבבכם, להושיט יד, כאורים ככדו את ד' מאונכם ומהונכם — כמיטב פרי רוחכם ובמסת ידיכם, להגדילו ולהאדירו, להעלות נר תמיד, ובשם ד' בעזרתו וכאורו נלך. גם נעשה חיל!

לדחות את החדשות במוצ"ש

עד גיליון ל"ה הודפס העתון בדפוס "ארץ ישראל" בירושלים. שתי חוברות, ל"ו-ל"ז, הודפסו בדפוס "ספר", ולאחר מכן עד שנת תשי"א הודפס העתון בדפוס "הפועל המזרחי". הגיליונות האחרונים הודפסו בדפוס י. ורקר, כולם בירושלים.

בגיליון השני הובא מכתבו של הסופר יעקב הורוביץ, לימים עורך המדור הספרותי ב"הארץ". הורוביץ כתב לרב מרדכי הכהן, כי אין מקום להוצאת העתון וזאת משום הצרות שבהן נתון עתה עם ישראל. בין שאר דבריו כתב: "אין שום מקום להאיר את 'נרות השבת' מציון. גם השבת שלנו פה במרכז חיינו, בלב האומה, חדורה היא בערפלי מחשכים, עד ישקיף ד' יראה בעוני עמו, וכבודו עלינו יזרח. אז נברך על המאורות, כי התקין מאורות לשמח עולמו אשר ברא יוצר המאורות."

החל מגיליון ב' הופיעו בעתון גם מודעות — בעיקר של גופים דתיים. בין הידיעות על השבת בארץ ישראל אנו קוראים כי ב"שבת הגדולה" תש"ג לא תתקיימה הדרשות המסורתיות כחיפה וזאת

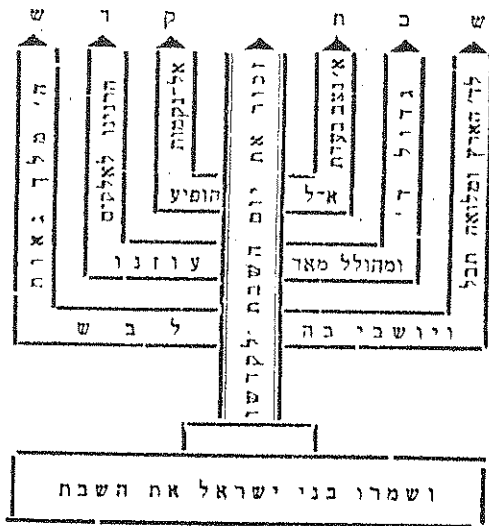
באי בתי הכנסת בישראל נתקלים מדי שבת בשבתו בעתונים המוקדשים לפרשת השבוע ודנים במורשת ישראל על היבטיה השונים. מפיצי העתונים הללו הינם המפלגות הרחוקות, תנועות חסידיות, מועצות דתיות וארגונים שונים. בין מפיצי העתונים, נמצאת גם חטיבה דתית במפלגה חילונית — הליכוד. מי שחושב כי עתונים אלה מהווים חידוש בעולם העתונות היהודית — טועה. הן בתפוצות והן בארץ ישראל הופיעו עתונים מיוחדים המוקדשים לשבת ולפרשת השבוע. הוותיק שבעתונים בייטאונים אלה הוא "שומר ציון הנאמן" שהופיע בגרמניה בשנים תר"ח-תר"ץ (1846-1857). בעריכת הרבנים יעקב אטלינגר ושמואל אנוך.

עתון לשבת הופיע בירושלים בשנים תש"ג-תש"ב (1943-1952) בעריכת הרב מרדכי הכהן. הרב הכהן נולד בירושלים בשנת תרס"ו (1906), והוסמך לרבנות על ידי הרב הראשי לארץ ישראל הרב אברהם יצחק הכהן קוק, וכן על ידי רבה של העדה החרדית, הרב יוסף חיים זוננפלד. עם יסוד האוניברסיטה העברית נימנה עם עשרת תלמידיה הראשונים, והופיע לשיעורים בתלבושת ירושלמית חסידית. הוא עסק בצרכי ציבור, ובשנת 1937 הופיע בפני ועדת פיל כנציג היישוב הישן בירושלים ודיבר אנגלית רהוטה. הוא היה בין מייסדי איגוד הסופרים הדתיים, ועם קום המדינה נמנה עם העובדים הבכירים במשרד הדתות. הרב הכהן נפטר בשנת תשל"ב (1972). בין עבודותיו הספרותיות — "על התורה" ו"מן התורה" — הערות על פרשת השבוע, מהדורה מדעית של מדרש בראשית זוטא, וכן קבצים על מערת המכפלה והכותל המערבי. מאמריו פורסמו ברכים מעתוני הארץ.

העתון "נרות שבת" הופיע בדרך כלל כדו-שבועון. הגיליון הראשון ראה אור בערב שבת פרשת "ויקרא", י"ב באדר ב' תש"ג (19 במרס 1943) בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, חודש לפני מרד גיטו וארשה. בכותרת צוין כי הביטאון הינו "ילקוט לעניני שבת, פרשת השבוע ומגדנות שבת" וברקע מופיעה מגורה בת שבעה קנים שמשולבים בה מפסוקי "שיר של יום" הנאמרים מדי יום ביומו לאחר תפילת שחרית. מסביב למגורה מופיע הפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת".

בשולי הגיליון הראשון הופיע שמו של הרב מרדכי הכהן כמלקט ומסדר. בגיליון שיר מאת המשורר יעקב פייכמן בשם "זמירות השבת" ומשתתפיו הם מכל החוגים הדתיים בארץ, למן "המזרחי" ועד העדה החרדית, וכן מוקירי שבת מן הציבור החילוני. היה זה

נרות

שבת

ילקוט לעניני שבת, פרשת השבוע, ומגדנות שבת

Jerusalem, 19 March 43

קונטרס א'

NEROTH SHABATH

בית ירושלים ת"ה עשיק ויקרא י"ב אר"ב תש"ג

פתח דברינו יאיר!

בצאת ישראל ממצרים הי' הולך לפניו: בעמוד ענן, לנחותם הדרך, לסול מסילתם כמדבר, עקבים שם למישור ורכסים לבקעה, ובעמוד אש להאיר להם לילה, ונעני הכבוד בהם הקיפם, שפין בנדיהם, מכבסים ומנהצים שמלוחם. ובנלות ישראל אל ארצות נודדונע, המדבר הגדול והנורא הזה, עמק-צלמות, ומחשכי בלהות ואו, ומאו, שכינת השבת מלאה את משנה החפקידים, כל מקום שגלו, שכינה עמהם!

השבת, עמודא דנחורא, של כל הדורות, קרני שמש הודה, מלאים ויו ומפיקים נונה, חדרו פרצו אלי כל עבר ופנה, אל חוך חוכי כל רוח ונפש פנימה, להעלות ארוכה לכל המיח חונה, ומער כל צער, צרי טרפא לשבורי לב, ונמפי נוחם לחכש לעצבותם, בא שבת, בא מנוחה, גיל ששון ושמחה, ונסו יגון ואנחה, באורה של שבת, קרש-הקדשים, ראיו אור גדול, בחפוצות מאפליה!

וזהר חורח השבת, כיפעת מדרשותיה ויקר כנוסיה, יישר את העקמומיות שכלבכות, לנחותנו ארחות-חיים, לנהלנו מעגלי-צדק, והיה אנרא-דפרקא: וכוך הלכות, טיהורם וצירופם, כבוס ונהוין שכעתיים, לקן אותנו בערכי כבוד ורמות מוטר, ולכוננו במעלות צדק, חוס ויושר וכל מרה נכונה, נועמיה חיים וכו - גם אוהבי דבריה גדולה בחרו!

בימי השבתות - כוחב הפילוסוף האלבטגרוני המדומן - נפחחים בכל הערים, אלפי כתי מדרשות, שבהם מטיפים למדות טובות, כמו: והירות, מתינות, אהבת הכריות, אהבת המלאכה, העבודה ורגש הצדק, שביכי אורות השבת, להבתי-שלהבתיה, אש חמיד חוקי, אלפי שנות נור, רוויי סבל, דם ודמע לא עמטה, נחשולים נועשים, ימים רועשים, צרות רבות ורעות, לא שטפוה, אש קודש השבת, לא דעכה, נרה לא יכבה לעולם ועד!

השבת, המעיין ישראל, עץ החיים, כל זמן שלא יבוב המעין - אות היא לעולם - לא ייבש האילן ועלה לא יכול! השראת השבת, מרנינה היא בשירה חדשה, אור-מפלא, אור-מעלה, כל שוטה שבת כרת מחללו אנפאה נהרין כנהירו עילאה ואיחעמרת לחתא בעמא קרישאי ועם כנוסה, צנורות המכועין של אורות הקודש, מקור כל המדות הנשגבות, נפחחין, מחאדרין ומפכין בעזו שפע כסופי קודש באהבה רבה לכלליות ישראל, וברחשי נענועים חוכקים ורעות עולם, לכל הנברא בצלם, לכריאתה הי' כולה, נוכעים נוכמים הן האורות ככל לב ולכ וכולהון מחעטרין בנשמחין חרחין כרין שרוחא דצלוחא לכרכה לה בחדוה, גילה ורגן, בנהירו ראנפין!

וכל נפש מתרוממת, וכל רוח מתעלה, טס ודואה על, שואב ומחלבש אצילות-רות, הוד-שבהוד, ועל ידי זה יושפע שפע רב, לעשות את -שומרי שבת וקראי עונני, לבני מלכים, גם בימות החול כל ששת ימי המעשה!

בילקיט קטן זה שם לו המויל למטרתו, עד כמה שידו, ידכהה, מנעה, ללבה את ניצוצות הקדש הורעות בנככי הלב הישראלי, הנוצצים וגם המהבהבים, הקרובים והרחוקים, להחיותם ולהפירותם, והתקדשם והייתם קדושים כי עם קדוש אחם! צו לצו קו לקו, אם אכן הוא נמוח - אבנים שחקו מים, מים חיים ואת החורה.

ואח אחי אנכי טכקש, כל שיראת הי' בלבבנו, מי שנפש האומה ועתידה יקרים לו, אמצא נא חן בעיניכם והר בלבבכם, להושיט יד, באורים כבוד את הי' מאונכם ומחונכם, כטיטכ פרי רוחכם וכמסת ידכם, להגדילו ולהאדירו, להעלות נר חמיד, ובכש הי' בעורחו וכאורו נלך - גם נעשה חיל!

ואני תפלחי, ידי נועם הי' עלינו ומעשה ידינו יבונן, להשרות קדושת השבת וכרכתה על עמו וארצו סלה, ופרוס על כל עמך, בית ישראל, סוכת שלומך, סוכת רחמים, חיים ושלוש, ואור חדש כציון האיר ונכה כלנו יחד במהרה לאורו - אמן.

פותחים את מקלטי הרדיו בשבת, והם חפצים לשמוע את מהדורת החדשות, וכן את שיחת הפרשנות השבועית של משה מדוני, שריתקה המונים בימים ההם.

למשתתפי העתון נוספו המשורר יעקב רימון, וכן איש דגניה המשורר לוי בן אמיתי, שכתב על השבת בקבוצה. איש תנועת העבודה, המשורר אברהם ברוידס, והוגה הדעות יעקב דוד אברמסקי תרמו גם הם מפרי עטם לעתון. כן השתתפו עורך "הצופה" ש. דניאל, הסופר מרדכי בן יחזקאל, הסופרת מלכה שפירא והפרופסור-המשורר יוסף פטאי, שכתב על השבת בכתבי הרצל, וכן פירסם שירים מפרי עטו.

"אנקת השבת הפצועה"

החל משנתו השנייה שותף בהופעת העתון "מוסד הרב קוק" וכן צוין כי "נרות שבת" הינו "בטאון לברית השבת — המרכז הארצי למשמרת השבת" ויוצא לאור בסיועה. בניו של העורך הרב מרדכי הכהן, שמואל יצחק הכהן (כיום הרב שמואל אבידור הכהן) ופנחס הכהן (לימים פנחס פלאי ז"ל) עשו את צעדיהם הראשונים בעולם הספרות על דפי "נרות שבת" — שמואל בשירה ופנחס בסיפור.

בשנה השלישית להופעת העתון נוספו למשתתפיו דב שטוק (לימים פרופ' דב סדן), חוקר הפולקלור יהודה לייב זלוטניק (לימים אבידע), המשורר מרדכי גוטפריד, המשורר ש. שלום, וכן העתונאי יונה כהן (כיום מווחתיקי משתתפי "הצופה").

באחד הגיליונות אנו קוראים על פנייה של המערכת להגברת מפעל החתימה על העתון "לרגל מצוקותינו הכספית, בקשתנו לעזור בעבודת הקודש, ונא לשלוח דמי חתימה בהקדם".

החל מגיליון ערב ראש השנה תש"ז עלה מספר העמודים משמונה לשנים עשר והוחל בפרסום תמונות שער. למאורעות השעה ניתנו הדים מתאימים, ועם שחרור אסירי "השבת השחורה" הובאו דבריו של היועץ המשפטי של הסוכנות מר ברנרד ג'ורף (לימים השר דב יוסף) בשעת שחרורו מלטרון:

בשבתות ובמועדים בעמק איילון, ידעתי שהארץ היא שלנו. בהסתכלי מרחוק על הכביש תל אביב-ירושלים, ידעתי מתי שבת ומתי יום חול בארצי. כשהכביש המה מתנועה ידעתי שיום חול הוא, כי בשבת שוררת בו דממה. זו היתה ההוכחה הטובה ביותר כשבילי כי הארץ היא ארצנו ולנו תהיה!

המערכת הוסיפה הערה על דבריו של הד"ר ג'ורף: "הישים הישוב את הדברים הללו אל לבבו לשמרם ולקיימם? היזכרו זאת המנהיגים עצמם? הידעו כי בנין הארץ רק בשמירת השבת?"

התנכלות הבריטים ליישוב היהודי בביריה מצאה את ביטויה על דפי "נרות שבת" ואנו קוראים שיר על ביריה שמחברו הוא מ.ח. הרב שמואל אבידור הכהן מספר, כי המשורר המסתתר תחת ראשי התיבות הללו אינו אלא מיכאל חזני, לימים מראשי המפד"ל ושר בממשלת ישראל.

גיליון המאה של "נרות שבת" הופיע בראש חודש אדר תש"ז.

משום ש"לרגל חילולי השבת בשורות התחבורה כחיפה הוכרזה [!] יום שבת הגדול' זה, ליום תעמולה גדולה לקדושת השבת — ולא תתקיימה הדרשות המסורתיות."

החל מגיליון ד' שהופיע ביום ב' באייר תש"ג, שונה ה"לוגו" של העתון — נעלמה המנורה, ובפתח הגיליון נדפס שם העורך הרב מרדכי הכהן ונמסר כי העורך האחראי הוא יצחק ורפל (לימים ד"ר יצחק רפאל). צוין כי מחיר החתימה 500 מא"י לשנה, ומחיר גיליון בודד 20 מא"י. החל מגיליון זה הופיעה לצד הכותרת הכיתוב "תוספת למישור" (ביטאון הסופרים הדתיים שהופיע בירושלים בשנים ת"ש-תש"ו, [1940-1946]). הרב שמואל אבידור-הכהן, בנו של הרב מרדכי הכהן, סיפר לנו כי היה זה מטעמים של אספקת נייר שהיה בקיצוב בימי המנדט, ובשל כך היה קשה להשיג רישון להופעת ביטאון חדש. יצחק ורפל-רפאל שימש כעורך אחראי עד לבחירתו כחבר הנהלת הסוכנות בשנת תש"ט (1949).

בגיליון ד' הופיעה "קריאת חיזוק" למען השבת והביטאון מאת הרבי מגור, הרב אברהם מרדכי אלטר, וכן הונהג מדור של מכתבים למערכת בשם "שערי תשובה". עניין מיוחד מעוררות החתימות על המאמרים — כגון "איש סוחר". משיחה עם הרב שמואל אבידור עולה כי היה זה כינויו של אברהם שטוב, מראשי "ברית השבת" בירושלים, ובעל בית המסחר "מעייני שטוב". שם ספרותי נוסף שאנו נתקלים בו בגיליונות הוא "שבת שבתון" ולדברי הרב אבידור הכהן היה זה אחד משמותיו הספרותיים של אביו העורך. תחת השם הספרותי "בטיש כטישיין" (כינוי ארמי הלקוח מהזמירות לסעודה שלישית בשבת) מסתתר לדברי הרב אבידור, עורך הדין הירושלמי בן ציון אהרון.

בגיליון ה' הוקדש מקום נרחב לכינוס למען השבת שנערך בירושלים, בהשתתפות סופרים דתיים וחילוניים. בין המשתתפים דוד זכאי מעורכי "דבר" שאמר בכינוס כי "חילול השבת בקיבוצים הוא טעות מכאיבה וכבר נראים שם ניצוצי תשובה."

בדבר המערכת בגיליון זה נאמר בין היתר: "לא סופרי סת"ם או סתם סופרים התאספו לעצרת מפוארת זו, כי אם הסולת והשמך, אישים רבי האחריות, כבירי המשקל, נותני הטון והבטאון, כל הפאר שבפאר, הגדולים שבגדולים, מהיושבים על האבניים ביצירות הספרות, העומדים על יד ההגה, לכון את ספינתנו המטורפת, לכל אשר יהיה הרוח שמה ללכת." בין המשתתפים בחוברת השביעית אנו מוצאים את הסופר ש"י עגנון, ובראש החוברת השמינית שהופיעה בחודש סיוון תש"ג ראה אור מאמרו של ראש עיריית תל אביב, לימים שר הפנים, ישראל רוקח, שכתב תחת הכותרת "תל אביב עיר השבת":

אין ישוב יהודי בארץ שבו ניכרת כל כך השבת היהודית ככתל אביב. הסברה מתמדה, החבכת השבת על הציבור ועל הנוער בפרט; בכל מיני צורות ויצירת אווירה של מסורת. באלה תושלת השבת בישוב.

הסופר דוד יוסיפון פנה בקריאה לשירות השידור, לאחר את שידור מהדורת החדשות במוצאי שבת, שכן יהודים דתיים אינם

נרות שבת

העורך: הרב מרדכי הכהן
העורך האחראי: יצחק ורפל
הכתובת: ח. ד. 900 ירושלים
מחיר החתימה: 500 מאי לשנה
מחיר גיליון בודד: 20 מאי

תוספת ל"במישור" (גיליון קסג) ילקוט לעניני שבת, פרשת השבוע, ומגדנות שבת

NEROTH SHABATH Jerusalem,

קונטרס ח'ן

ב"ת, ירושלים ת"ו, פ' קרח, סיון תשי"ג

ישראל רוקח

ראש עיריית תל-אביב

תל אביב עיר השבת

מן הטענות על חיכול שבת בפרהסיא בתל-אביב מוגזמות, אין ישוב יהודי בארץ שבו ניכרת כל כך השבת היהודית כבתל-אביב, עלינו לזכור, כי תל-אביב היא כיום עיר מגורנת

תל-אביב היא לא רק העיר העברית הראשונה מבחינת הרכב אוכלוסייה והצביון העברי המיוחד שלה, אלא גם עיר ששוכחות ומועדו ישראל ניכרים ונשמרים בה יותר מבכל ישוב אחר בארץ-ישראל.

"עיר השבת" – תל אביב. נפתח גיליון מקיץ 1943 מציין ראש העירייה בתל אביב.

כל לכ, עקב 'אסון דליה', הריקודים בחילול שבת, נדחו מגיליון הנוכחי הגלופות והמדור 'משפחה ומשפחה'. מאמרינו נהפכו זעקות שבר ומחאה, ועונג שבתנו שבת. ראו לציין כי בהודעת המערכת נקרא נשף המחולות בדליה "אסון דליה". בעמוד הראשון של גיליון המחאה פורסמה קריאתם-מחאתם של הרבנים הראשיים לארץ ישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל:

הננו פונים לכל הרבנים והדרשנים והגבאים ולציבור כולו בכל בתי הכנסיות והמדרשות בארץ, לעכב את קריאת התורה בשבת הבאה, שלא יוציאו את ספר התורה מארון הקודש, עד שינשאו נאומי מחאה בכל החריפות הדרושה, נגד הפגיעה האיומה הזאת בציפור נשמת האומה בארץ הקדושה.

בדבר המערכת הופיעו דברים חריפים כנגד חילול השבת בקיבוץ דליה:

היה זה גיליון עשיר בתוכנו, בן שלושים ושישה עמודים ולראשונה הופיע שער צבעוני בצבע כחול. עם גיליון המאה שמה לה המערכת למטרה "להכפיל בשנה זו את מספר חותמינו מחמשת אלפים לרכבה – וכן ירכו". ראוי להדגיש כי חמשת אלפים מגויים היה היקף מרשים באותה תקופה. בין המגויים – אישי ציבור, פשוטי עם ומוסדות כלכליים, חילוניים ודתיים. בין התומכים בביטאון גם בנק הפועלים ההסתדרותי. נציג העתון בתל אביב היה הסופר אברהם כהנא, הנודע בכינויו אבר"ך. הוא השתתף בעתון במאמרים ורשימות וכן ריכז את מפעל המגויים בתל אביב וסביבתה.

כשנת תשי"ז נערך מטעם הסתדרות העובדים כנס מחולות בדליה, ביום השבת. החוגים הדתיים ביישוב זעמו על חילול שבת המוני שנגרם עקב כינוס המחוללים. גיליון ק"ט של "נרות שבת" מיום ט"ז בתמוז תשי"ז הוקדש רובו ככולו למחאה נגד חילול השבת האמור. בראש הגיליון הופיעה הכותרת "אנקת השבת הפצועה" ובהודעת המערכת נאמר "מול היגון והצער הקודרים הכוססים

הכותב האשים גם את הציבור הדתי שידע על הכוונה לערוך את כנס המחולות בדליה בעצם יום השבת, ו"מדוע לא פנו בעוד מועד ליוזמי הריקודים לדחותם ליום אחר? מדוע?" בין דבר המערכת לקריאתם של הרבנים הראשיים הופיע שירו של פרופ' יוסף פטאי כנגד כנס המחולות — "אל רקוד על הדם!" השיר כתוב בצורת סונטה, שיר בן ארבע עשרה שורות, ובראשיתו

איש אחד כי יחלל את השבת בצנעת-סתרו, בחדרי-חדריו, יחיד פרט כי יבדיל עצמו בשאט נפש מגוף האומה; את נפשו הלא הוא קובע, את עצמו הוא כורת עוקר מכלליות כנסת ישראל ואת נשמתו הוא מקרע קרעים קרעים. ואם בפרהסיא, יחיד לעיני רבים יחלל את השבת, רצחן הוא; איש דמים, כי דם הוא שופך, דם בני עמו, דם עצמו וכשרו, דם אחיו שרד עם אל ועם קדושי נאמן.

עבודת השבת

בטאון השבת העל מפלגת

ניה סנהדמיסית. כרך ה'. קונטרס קטן צ'יק פרשת בלק ט"ז תמו חשיז
 העורך: הרב מרדכי הכהן. העורך האחראי: יצחק ורמל. הכותבת: מערכת "גרות שבת" ת. ד. 900 ירושלים
 Neroth Shabbath

אנקת השבת הפצועה

על שעורית דליה

מוזעזעים עד לעמקי הנפש. עמופי יגון קודר, ומלאי בוסה צורבת, משתוממים ומשו-ממים, על חילול קודש הקדשים. שבת קרשנו, בדליה. על ידי רבבות משראל, חילול שנקשר— אוי לאזנים שכך שומעות! — בזכרון מיליוני קדושינו. היד, חילול סומכי כזה שעוד לא היה כמוהו בארצנו הקדושה ובשום מקום בעולם, הננו דנים על צורת סחאה בהסגנה גדולה ההולמת את השערוריה הזאת. לעת עתה הננו פונים לכל הרבנים והדרשנים וה-גבאים ולציבור כולו בכל בחי הכנסיות וה- מדרשות בארץ, לעכב את קריאת התורה בשבת הכאה, שלא יוציאו את סטר התורה מארון הקודש עד שינשאו נאומי מחאה בכל החריפות הדרושה, נגד הפגיעה האיומה הזאת בצמור גשמת האומה בארץ הקדושה. למען ידעו המחללים, מחוסרי כל רגש אחריות

אל רקוד על הדם!

פה חשמוקלו, הוי הוי, מתי רעש?
 תרצדו קצמדי פרא צאן
 העת לשקרה, שובבי גיל, שוש קששון
 ומתתינו, קבינו, קה, לבת לוע רעש..

פיימי בקם, בני קבות, רב שפר, סקר מעש
 פרבואת רבבות שחוסים שקמות תרון?
 הלשאר ציון צהול במחול מחנים ברון.

הבה נשובה!

איש אחד כי יחלל את השבת בצנעת-סתרו, בחדרי-חדריו, יחיד-פרטי כי יבדיל עצמו בשאט נפש מגוף האומה: את נפשו הוא הוא קובע, את עצמו הוא כורת עוקר מכלליות כנסת-ישראל ואת נשמתו הוא מקרע קרעים קרעים. ואם בפרהסיא, יחיד לעיני רבים, יחלל את השבת: רצחן הוא, איש דמים, כי דם הוא שופך, דם בני עמו, דם עצמו ובשרו, דם אחיו שרד עם אל ועם קדושי נאמן.

רבים הדורסים ברגל מסומרת גסה על קדש-הקדשים — השבת, צבור, המון עם רב, כי יחטא בזדון בריש-

ב' 1947 כבר היה לעתון "לוגו" מודרני. הגיליון עסק בהרחבה בכנס המחולות בקיבוץ דליה, שנערך בשבת

נאמר:

מה תשתוללו, הוי הוי, מתי רעש?
תרקדו כאילים, תרצדו כצמדי פרא צאן
העת לשכרה, שובבי גיל, שוש בששון
ותחתינו סביבנו, הה, לכת לוע געש!

שמירת שבת ביפאן

גיליון ערב ראש השנה תש"ח היה כפול, קי"ג-קי"ד. שער הגיליון — בצבע כחול. בין המשתתפים הסופר לייבל בין, הידוע בסיפוריו מחצרות החסידים, ששימש כתב בעתוני יידיש. מאמרו עסק בבעיות שעמדו בפני הפליטים היהודים ביפאן, עקב ההבדלים בשעות המעוררים מחלוקת הלכתית באשר לשמירת השבת והמועדים ביפאן, אוסטרליה, ניו זילנד וכדומה.

הכרות הארו"ם על חלוקת הארץ למדינה יהודית וערבית, המאורעות וההכנות להקמת המדינה, מצאו מקום גם על דפי "נרות שבת". הרב מרדכי לייב זקש, מחשובי תלמידי החכמים בירושלים, דן בגיליון פורים תש"ח בבעיות גיוס בני הישיבות ובשאלת גיוס הבנות, בעיות שלא נפתרו עד היום והמשמשות נושא למחלוקת בקרב הציבור הרתי ולחכיכוכים עם הציבור החילוני. שיבושי הדרכים בין ירושלים ותל אביב גרמו להפסקה בהופעת העתון ומחדש אדר עד חודש אב תש"ח הופיע רק גיליון אחד — בערב פסח תש"ח. היה זה גיליון כפול, והאחרון שהופיע תחת שלטון המנדט. הגיליון הראשון במדינת ישראל ראה אור בט"ו מנחם אב תש"ח. המערכת התנצלה על הפסקה קצרה בהעלאת הנרות:

נדמה לנו כי כל שידוע מה עבר על ירושלים בחודשי המצור (ומי אינו יודע?) יבין מדוע נתאחרו הנרות עד הנה. אך אף אם נתבאו לא נכבו. אנו ממשכים ואנו נמשיך בעזרת השם, חדורים ביתר אמונה בהשגת מטרותינו עם קימת מדינת ישראל בארץ ישראל, כי מציון תצא תורה זו אודה, ודבר ד' מירושלים, ומאת כל קוראינו וסופרינו אנו מבקשים המשיכו.

המשתתף הוותיק של העתון, הרב יהודה לייב הכהן פישמן-מימון, הופיע עתה בתוארו "שר הדת בישראל". המערכת הודיעה לציבור הקוראים כי העורך, הרב מרדכי הכהן, יצא לשליחות בחוץ לארץ. בנו, הסופר פנחס פלאי, כתב על מצב השבת בערי ישראל וסקר את מעמדה של השבת במדינה שקמה זה עתה. על סקירתו חתם בראשי תבות פי"ל.

לאחר גיליון זה שוב חלה הפסקה בהופעת העתון, והגיליון הבא הופיע רק לאחר חודש וחצי — בערב ראש השנה תש"ט. המחסור בנייר שגרם לקיצוץ במספר העמודים של כל העתונים בישראל פגע גם ב"נרות שבת" ומספר העמודים ירד משנים עשר לשמונה. כן ירדה איכות הנייר. תחת שם העט "אבוה דשמואל" כתב העורך על רשמיו מביקורו בניו יורק ברשימה "אורח נטה ללון בניו יורק".

בעקבות הנשיא לשוויץ

פתיחת הכנסת בט"ו בשבט תש"ט זכתה להדים בגיליון קל"ט של "נרות שבת", שקידם בברכה את המוסד הפרלמנטרי העליון של מדינת היהודים המתחדשת. בגיליון פסח תש"ט אנו מוצאים את שמו של משתתף חדש — יצחק אלפסי, אז בן עשרים. את צעדיו הספרותיים-מחקריים הראשונים עשה יצחק אלפסי על דפי "נרות שבת" בכתבו על ליל הסדר בתפוצות ישראל. מאז פירסם הד"ר יצחק אלפסי ארבעים ואחד ספרים, ערך שישים ספרים ועשרות קבצים ופירסם מספר רב של מאמרים בעניני מורשת ישראל. הוא נחשב כאחד הגדולים בחקר תנועת החסידות.

בחודש תמוז תש"ט אנו קוראים על הכנות לקראת חקיקת חוק שבת במדינת ישראל, חוק שלא הוקק עד היום, שנת תשנ"ד... רוב המאמרים בגיליונות הבאים נכתבו על ידי העורך ובניו. עניין מיוחד ישנו בשמות העט של העורך. לצד הכינוי "אבוה דשמואל" על שם בנו שמואל, אנו נתקלים בגיליון ערב ראש השנה תש"י בכינוי "אבי פלאי" ("ע"ש הבן פנחס פלאי) ומרדכי אבי מנחם ("ע"ש הבן מנחם הכהן, כיום הרב מנחם הכהן, רבה של תנועת המושבים). גיליון ערב ראש השנה תש"י נפתח במאמרו של הרב הראשי הראשון לציון, רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל — "יום תרועה".

נושא מוכר עד ימינו, ואשר נדון אשתקד על ידי ועדה בראשות העו"ד חיים צדוק, הוא מעמדן של המועצות הדתיות בישראל. לנושא זה הוקדש דיון נרחב בגיליון קנ"ה מתחדש חשוון תש"י (1949) ודומה שהבעיות שהועלו אז על דפי "נרות שבת" לא מצאו פתרון עד ימינו. המאמר חתום על ידי "מזה לבית מזים" ואף הוא משמות העט של העורך. (מזה — כינוי לכהן גדול בגמרא ובתוספתא). כותרתו היא "המועצות הדתיות — לקראת הצעת חוק קבוע בדבר השירותים הדתיים, והמועצות הדתיות במדינת ישראל". בגיליון קנ"ו אנו קוראים ברכה לעולה חדש, הלא הוא הרב ד"ר ישראל שלמה רוזנברג, אב"ד העיר הרטפורד שבקונטיקט, ארצות הברית, שוויתר על כהונתו ועלה להשתקע בארץ. הוא נבחר לכנסת, נודע בפעילותו בה"מזרחי" ובמפד"ל ושימש סגן יו"ר הכנסת, סגן שר הפנים והבריאות. לאחר פטירתו נכנס במקומו לכנסת בנו יהודה בן מאיר, לימים סגן שר החוץ.

באותו גיליון אנו מוצאים מכתב של הרב חיים זבולון תרל"פ, המוקיע את התנהגותו של נשיא המדינה, ד"ר חיים וייצמן, שבהיותו בשוויץ נראה אוכל במסעדה לא כשרה בשבת. הכותב הסתמך על ידיעה בעתון "שערים", ביטאון פועלי אגודת ישראל.

בגיליון חנוכה תש"י הופיעה תפילה מיוחדת שחיבר הרב מרדכי הכהן, בהגיע מספר תושבי המדינה למיליון, וכן סוגיה שחיבר המשורר פרופ' פטאי במלאות שבעים וחמש שנים לזקן חברי הממשלה, שר הדתות יהודה לייב הכהן פישמן-מימון. מאוחר יותר הוקדש גיליון שלם (חוברת קע"ג) ליובלו של הרב מימון.

שוב חלה הפסקה בהופעת העתון והגיליון הבא הופיע רק לקראת ט"ו בשבט תש"י. אנו קוראים בו הדים על הוויכוח בכנסת

גינני למציתי מכוניות

גיליון יום העצמאות תש"י עסק בתפילות יום העצמאות וכלל תפילה מיוחדת שחיבר הרב העורך. עיון בכרך שנת תש"י — תקופת הצנע — מראה כי היתה זו שנה קשה ל"נרות שבת", שכמו כל העתונים במדינה נאלץ לקצץ ולצמצם. בנוסף לקיצוץ במספר העמודים, הופיע העתון באותה שנה רק פעם בחודש, ולעתים היו הפסקות גדולות יותר בין גיליון לגיליון. בגיליון קס"ח, ביום ח' בתמוז תש"י, ראה אור מאמר הערכה של הסופר אפרים טובנהויז, ממשתפיו הקבועים של "נרות שבת",

בנושא החינוך הדתי. בגיליון ק"ס — הדים מהדיון בכנסת על התחבורה בשבת, ומובאים דבריהם של חברי הכנסת מכל הסיעות והתייחסותם לבעית "אוטובוסי השבת" של אז. הרב מרדכי נורוק העלה את הצעתו לשבוע עבודה בן המישה ימים ולקביעת יום מנוחה נוסף כאמצע השבוע, על מנת למנוע, ולפחות לצמצם, את חילולי השבת.

בגיליון פסח תש"י הופיעה תפילה וברכה מיוחדת של הרב העורך לעולי הרגל שעלו מקצווי הארץ להר ציון ומשם צפו לעבר הכותל המערבי הנתון בידי הלגיון הערבי.

יג

נרות שבת

מאת: סופרנו בבית הסינייה ה. מנחם

הצעה לתיקון חוק המגילה וזמני קריאתה תש"א

ישיבה: שבע ועשרים ומאה

מושב להד"ם החקיקה כיום שושן-טורים שנת שלג דאשחקר לפ"ק

להסכים עם, איש ימיני. לא ניתן למישהו להשתלט על חגיגו ומגילותינו. אנו נחוג את חגיגו בלי כל שמץ של ימיניזם" "קלארקליזם" ו"כורגניזם".

עם כל הערכתי לארגון גשי מורחי שהנני מכבד כנשים באשר הן נשים. הנני מצוה להשמיט המלה, "אומן". המגילה אינה מקום לא למפלגות ולא לארגונים, בין אם זה נשי מורחי או נשי אגודה או וויצ"ו או מועצת הסועלות של ההסתדרות. ואם על ידי כך תשמיטו גם המלה, "הדסה" לא אעורר התנגדות. אם ש"הדסה" איננה לפי שעה מפלגה גדולה בישראל.

כבר ציינתי בתחילת דברי שיש להשמיט "הדת" מהמגילה ואני מדגיש ואומר כי אין מקום לדת במגילה בין אם זה דת הנשים או האנשים. אולם למען לא יוצר חלל ריק בכל אותם המקומות שמשם ישמיטו, "הדת", אני מציע להוסיף מס או משהו מעין זה. כגון: חת זרם וכולי וכולי.

יש המרגישים עצמם נפגמים במלים הבאים באוהיות, קידוש לבנה. כגון: דלטון, ווייזא וכו' אני חושב שהסופר כתב בהרבה שורות כדי ליטול שכר סופרים הרבה. וזה אסור. זה מוביל לאינפלציה. אנו חיים במשטר של צנע וחוסר חמור של גלמים. ואסור להביא לידי הפקעת שערים ע"י מיטום סופרים וכזבו של קלף. איני רואה כל סיבה שהיא, שמישהו יתנגד לתיקונים אלה. אין התיקונים סוגעים במישהו או במשהו אלא הם רק מוסיפים כבוד למדינתנו הריבונית והדימוקרטית.

העולם התפתח בצורה ענקית ומפליאה בשטח הטכניקה ולא נסבול שבגלל הטכניקה הישנה והבלתי משוכללת נדחק בערים מסוימות החג ל"אסרו חג". לא נחשב עם הסיבה עד שהגיעה הידיעה לירושלים עבר יום שלם. עשרים וארבע שעות עגולות. ולכן מותג החג בירושלים בס"ו באדר. בתקופה זו של האוירונים והמשדרים, והמוסיקה של "קול ישראל" אנו מכריזים שיוון מלא לכל ערי יהודה וישראל. ואני מציע שבירושלים יוחג החג ותקרא המגילה ביד ולא בס"ו כפי שהיה נהוג עד היום. תפקידינו לתקן ולרפא כל משבר שאינו מסוכן או שבור.

המכה בפטיש היור שפרניצק: (שלוש נקישות). על סדר היום: הצעת חוק תיקון המגילה וזמני קריאתה. הצעה חובא למליאת הכנסת ע"י ראש הממשלה, ואחריו חברי הכנסת: ורהפטיג, זיכטינסקי, חון, רשות הדבור לראש הממשלה.

קלירקליזם

נחשו: מאיזה זרם ...

ד. בן-גוריון: ובמלאת הימים האלה מוספת עלינו, ועל עוללנו וסטינו, חובה גדולה. מוסרית ואנושית. לתקן במגילה אזהם הפגמים שאינם הולמים כל-ציקר רות זמננו ותקופתנו. הגורעים מערכה ההיסטורי של מגילת אסתר ומכתימים אותה בנימה ריאקציונית. כן יש להחקין ומנייקריאתה שהיו שוים לכל ערי ישראל מסגירה ועד אילת. למן הבירה ועד הבירה.

קטע של הומור ב"נרות שבת". המחבר — ה. מנחם, לימים חבר הכנסת מנחם הכהן, וכיום רב תנועת המושבים

מבקש דוד בן גוריון לשנות כמה ביטויים במגילה, לבטל את שושן פורים, ועוד תיקונים פורמיים שכאלה.

בגיליון הפסח של אותה שנה בן 16 עמודים משתתף לראשונה הרב הראשי לצה"ל, הרב שלמה גורן. בגיליון שבועות תשי"א מופיעה התנצלות המערכת:

גיליון זה מופיע באיחור מה בשמונה עמודים בלבד ולא כששה עשר כבכל חג, מאחר שלמרות מאמצינו לא יכולנו להשיג נייר להדפסה — ואת קוראינו הסליחה.

המחסור בנייר הלך והחריף והגיליון הבא הופיע רק לקראת שבעה עשר בתמוז תשי"א, ובו סיכום פעולתה של הכנסת הראשונה שהתפזרה בשל המשבר הקואליציוני שהתעורר בגלל החינוך הדתי במעברות. עד ערב ראש השנה תשי"ב לא הופיע העתון, ובגיליון ראש השנה אנו מוצאים משתתף חדש, והוא ד"ר זאב פון וייזל, המנהיג הרוויזיוניסטי הוותיק.

בעיות הלכתיות שמעורר מקרר השמלי

שנת תשי"ב היתה האחרונה בה הועלו "נרות שבת" על מפת העתונות בישראל. באחד הגיליונות האחרונים, גיליון קפ"ז, אנו קוראים במאמרו של "אבי פלאי" (הלוא הוא העורך הרב מרדכי הכהן) על בעיה חדשה שהתעוררה עקב שימוש במקררים חשמליים, שהחלו להחליף את מקררי הקרח, והיא — כיצד להשתמש במקרר חשמלי בשבת. כתב המחבר:

אבותינו לפנינו, בירושלים הכירה ובכל חלקי ארצנו, לפני דורות ולפני דור אחד, מסתפקים היו במועט. היה די להם בקב של זיתים, ברבע הקב של מליחים, בנוזל של ערשים, בתבשיל של גריסין, בפרוסת פח לחם מרוחה בשמן שומשומין מערב שבת לערב שבת... בכל אופן, קול התור לא נשמע בארצנו, לא העמידו על עצמם גם מצוות העמידה בתור לקרח, בערי יהודה ובהוצאות ירושלים, כי בתי חרושת לתעשיית הקרח טרם נוסדו בארץ, ומשגבר השרב בשבתות תמוז הארוכים הלוהטים, היתה עקרת הבית קושרת חבל של דלי בשולי קדירתה ומשלשלתה לתוך חללו של בור המים כדי שתפוג חמותה ולא תיסרח.

המחבר ממשיך וכותב כי עתה נוהג רווח הוא ביישובנו החדש, והישן שנתחדש, מי שאין לו מקרר חשמלי בביתו אינו כלל בן אדם מן היישוב — והמחבר קובע כי השימוש במקרר חשמלי מעורר בעיות הלכתיות רבות.

כמה הלכות שבת כרוכות בשימוש במקרר חשמלי בשבת. יש מקררים שעם פתיחת הדלת מפעילים את הזרם, כי עקב מזג האוויר החם החודר יורדת הטמפרטורה והמנוע מתחיל לעבוד. יש מקררים שאגב פתיחתם נדלקת מנורה חשמלית שנתקנה בו להאיר. בקיצור הלכות גדולות ומרובות.

המחבר מבקש כי הרבנות תפרסם הוראות ברורות כיצד לנהוג במקרר חשמלי בשבת.

הגיליון האחרון נושא את המספר ק"צ, ואולי סמלי הדבר כי

במלאת שבעים לסופר ר' בנימין (יהושע התלמי רדלר-פלדמן), חברו וידידו של יוסף חיים ברגר, מראשי הסופרים הדתיים וממייסדי "הצופה".

בשנת תשי"א הוענק למנויים פרס — חוברת מפרי עטו של העורך הרב מרדכי הכהן "על השבת בארצנו" שיצאה בהוצאת "נרות שבת".

גיליון קע"א בן 16 עמודים הופיע בערב ראש השנה תשי"א. בפתח הגיליון הופיעה זעקת מערכת "נרות שבת" על המחסור בנרות שבת... מתברר כי לרגל המצב הכלכלי וחוסר מטבע זר נוצר בארץ מחסור בנרות שבת, ואנו קוראים כי

אז מלאי הנרות מן השוק. עצומה על כך ההתמרמרות בקרב הציבור הדתי וביחוד של עקרות הבית, הטוענות, בצדק, שבת בלא נרות לשבת, היתכן? — הנרות הללו, נרות שבת וימים טובים, הם הם שהאירו את מכואות האפלות של גלותנו ותפקיד גדול וחשוב מילא הנר בחיי כנסת ישראל של הדורות. האם דוקא עכשיו לאור צמיחת הגאולה ילך העם הזה בחושך?

והכותב ממשיך כי בתקופת הימים הנוראים, ובמיוחד ביום כיפור, זקוקים בני ישראל לנרות וכן לנרות נשמה. הוא שואל: "הידאג משרד האספקה לכך כי נוכל לכבד את ה' באורים? הבו נרות לבני העם השואפים לאור!"

מי שחושב שהפגנות למען שבת קודש בירושלים הינן חידוש של ימינו טעות בידו. ההפגנות למען השבת בשנת תשי"א הגיעו לשיאן כאשר שבע מכוניות שבעליהן נחשדו בנסיעה בשבת הוצתו בירושלים. בגיליון קע"ו (מיום כ"ו בשבט תשי"א) אנו נתקלים בלקט מן העתונות על מאורעות השבת, וכן מובא גינוי של הרבנים הראשיים בישראל, הרצוג ועוזיאל כנגד מציתי המכוניות:

הרבנות הראשית מביעה את מחאתה הנמרצת כנגד המעשים המחפירים של שריפת מכוניות שאידעו בימים האחרונים ע"י אנשים בלתי אחראים... הרבנות ביחד עם גדולי התורה, ראשי ישיבות, אדמו"רים, צדיקים וחסידים, עומדים על המשמר להגן על השבת בדרכי אמת ושלוש, צדק ומישרים, ואנו מקוים כי בזה נצליח בעז"ה [בעזרת השם] להשכיח את קדושת השבת בארצנו ויקוים בנו "והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ד' דבר".

בנוסף לרבנים הראשיים לישראל חתומים על הגינוי גם הרבנים הראשיים של תל אביב אונטרמן וטולידאנו.

בגיליון קע"ז הופיעה כתבה כנגד עוזי אורגן, מייסד "האגודה למניעת כפייה דתית" והחבורת שפרסם בשם "שבת בלי כבלים". המחבר גינה את דעותיו של אורגן השואף לעקור את השבת מנופה של ירושלים, וציין כי החבורת הודפסה מחוץ לירושלים כי כנראה לא נמצא דפוס בעיר הקודש להדפסת דברי בלע נגד השבת...

בגיליון פורים תשי"א אנו נתקלים בפיליטון מאת ה. מנחם (כיום הרב מנחם הכהן) "סופרנו בבית הפיפות" (היא הכנסת), שעניינו ויכות הומוריסטי כביכול על הצעתו של דוד בן גוריון "לתיקון חוק המגילה וזמני קריאתה תשי"א" ושלפיה, ברוח פורימית כמובן,

עם הפסקת הופעת "נרות שבת" לא הירפה "חיידק" העתונות המלווה את משפחת כהן זה שלושה דורות. הסב הרב אברהם צבי שור היה עורך השבועון "מחזיקי הדת" שהופיע בירושלים בשנים 1919-1924, הרב מרדכי הכהן ערך כאמור את "נרות שבת", בניו פנחס הכהן פלאי ושמואל אבידור הכהן ערכו את השבועונים "עין בעין" ו"פנים אל פנים" שהופיעו בירושלים בשנים 1954-1956 ו"1959-1973, ואילו צעיר הבנים מנחם ערך את "מחניים", כתב העת של הרבנות הצבאית בשנים 1953-1972. נציין כי "מחניים" מופיע מחדש החל משנת 1992 כרבעון מטעם מרכז ספיר בירושלים. (על "מחניים" — ראה מאמרו של כותב הטורים ב"קשר" 12).

בכך בא קץ לעתון. הגיליון שהופיע ביום י"ג בטבת תשי"ב מוקדש רובו ככולו ליום הקדיש הכללי החל בעשרה בטבת וכדבר המערכת: "לרגל יום הקדיש והתייחדות עם זכרון קדושי השואה האחרונה הי"ד, 'נרות שבת' הפעם נרות שואה ומובאים בו סיפורים ופרקי שואה."

הרב שמואל אבידור הכהן אומר, כי כמה סיבות גרמו להפסקת צאת העתון וביניהן עיסוקיו הרבים של העורך, הרב מרדכי הכהן במשרד הדתות. הבנים שסייעו בהפקת העתון נישאו, שמואל עבר לתל-אביב ופנחס נסע לכמה שנים לארצות הברית וצעיר הבנים מנחם התגייס לצה"ל.